

AVATÓ

GELLÉR T. TIBOR

VÍZ MELLETT

Amikor túljutottak a záráson, G. magára maradt. A halászok, akiknek segítségével sikerült felcsúsztatnia a ladikot a zúgó vizű csatornán, nem maradtak tovább mellette: csak addig ültek le vele, amig elnyomták a reggeli éhséget, azután új tanya után néztek. A fiú arra gondolt, egyedül sohasem sikerült volna feljutnia a mellékág vizére, amíg a szakítás helyén nem zabolázzák meg a folyót. A víz felett egyre melegebb lett, körülnézett, figyelte a nagy vizet, majd betaszította a csónakot: a lökés ereje korcsolyázva indította meg, vitte be az ág közepe felé.

— Pocsék egy hely — jegyezte meg félhangosan, amikor visszaneézett, s keze fejét végighúzta izzadságtól gyöngyöző homlokán. Tudta, erre kell majd visszajönnie, de most nem akart erre gondolni; különben is a ladikot láncon ereszti majd le. Az itteniekkel nem veheti fel a versenyt, habár ő sem bánik rosszul az evezővel. Ám ha fülébe hatolt a fehér habba korbácsolt tajték rohanásának suhogó nesze, s látta az ék alakban kinyúlva összeszűkülő hullámmyalábot, ott, a mély víz árkának folytatásában, valami kigyúlt benne, de egyben valamiféle szorongásszerű érzés is marokra fogta torkát.

— Majd láncon eresztem le — mondta még magának, aztán megmarkolta az evező nyelét. A szélhajtotta fodrocskák loccsanva csiklandozták a csónakdeszkákat, a napfény szikrázóan táncolt az olajfényű víz felett. G. elfelejtette előbbi szorongása miatt érzett csekélyke bosszúságát. Boldog volt. Szerette tenyerében érezni az evező nyelének érdes tapantását, szerette a vizet, a környező fákat s az erőt, ami ilyenkor szétáradt testében. Erre gondolt már akkor is, midőn a városban felszállt a vonatra, s most élvezte a jól ismert érzést, a várt magányt, amely most egyszerre rászakadt. Ismerte már jól ezt a vizet, régóta ide vezetnek útjai. Emlékek után kutatott agyában, míg ütemesen járta keze a kanalazó mozdulatok egyforma vonalát, minden érzéke tudatosította benne, jó, hogy mindig visszatér ide. G. úgy érezte ilyenkor, mindennek kiteljesedik értelme, mindennek megvan a maga mozgatórugója, helye az egész díszletben, s innen el nem vehető már semmi, mert akkor összetörne az egész eléje táruuló táj,

s darabokra hullana az érzés is bennsőjében. Tudta, mi miért van, azt is tisztán látta, milyen a néki szánt szerep. Így volt ez már régebben is, amikor még gyerek volt, ha apjával vagy társaival kijutott a víz mellé. Lányok is jöttek velük olyankor, az elhagyott fészkek körül fácántollat kerestek, siklóvár után kutattak, s néha eltévedtek... G. a szemközti part sűrűjében még jól emlékezett egy régi fészekre, ahol a szedres alján hasalva órákon át figyeltek egy fiókáit gondozó szürkevarjú-párt. Néha énekesmadarak fiókáival csőrükben tértek vissza, de ők nem éreztek semmi tragikusát, semmi szomorúságot; természetesnek vették, a táplálkozás pusztá természetadta jogának. Ott leleselkedtek egymás mellett, hajuk, válluk néha összeért, A. szőke varkocsban hordta haját, meg fiús kék nadrágot viselt, puha, kutató ujjai voltak, emlékszik, nagylányosan hegyesre növesztette körmét...

Azután is együtt jártak ide, de A. most nem jött. Nem jöhetett, mondta. Talán majd estére. Majd visszamegy érte a zárásig...

Figyelte a part vonalát, ahol nagy fák nézték koronájukat a víz tükrében. G. régen látott már ilyen vén famatuzsálemeket, s különben is valamilyen táborhely után kell néznie. Szerette ezt az életet. Beárnyékolta tenyerével szemét, úgy nézett el a sugarakat visszaverő víz felett; átnézett valhová, a folyó túloldalán húzódó kiégett lejtők bordázatán túl, látta messziről a várost, s a szürkén átderengő falak közül hallani vélte a motorok hangját, szinte füléig jutott az utcai zsi-valy. Megfeszítette lábát a vizes csónakfenék bordáján, azután nagyot húzott az evezőlapáttal, a ladik megugrott mint a macska, amelyiknek farkára lépnek, s a szétrebbenő küszök nyomán ezernyi darabra tört szét a felszín, szétszórva szilánkjait a csónak orra előtt. Nem törődött most a küszökkel, nem volt rájuk szüksége, a kishaltartó doboz tele volt csalival, még a csónakkikötőnél fogta őket légyhoroggal, a zárás alatt, ahol fordul a víz. Most olyan részre jutott, ahol a víz folyása lelassúdott, s az olajfényű felszín egész sötét színre váltott: itt mély volt a víz, s a fiú élvezettel gondolt a horgászatra, a halakra, amelyek a vízítők levelei között lapulnak, szemben az áramlással. Lenézett a levelek közé, alájuk fúrta tekintetét, s az apró halakat figyelte, amint megcsillantják pikkelyeiken a nap sugarát, nézte a vízből kilépő visszavert fényt, amint szétszóródik, mihelyt újra levegőre ér. A halak lefúrták magukat a mélybe, a csónak árnyéka elérte őket, s lent kialudt a villódzás.

G. felfuttatta a ladikot a magas partoldal tövére, megnedvesítette kezét, végighúzta arcán, s a lepergő vízcseppek hűvösét élvezve arra gondolt, ma sok halat foghatna. Pezsdülés van, gondolta, aztán elhatározta, nem fog sok halat, csak annyit, amennyi estére néki és A.-nak kell. A. biztosan kijön, érezte, s szerette is volna, ha ott van mellette a lány; nem volt jó így ülni, szemben az üres másik csónakdeszkával. Ráhurkolta a láncot egy fűzfa vízbe lógó gyökerének ágára, lassan mosta kezéről a láncról rátapadt rozsdafoltokat.

— No, gyerünk — mondta megint csak úgy, magának. Erre is szokott rá, hogy magában beszéljen, önmagával társalogjon. Vigyázva, nehogy zajt üssön egy óvatlan mozdulatával, átvette vállán az oldaltáska hevederét, kibogozta a bot vászontokjának száját, egymásba illesztette a botrészeket, majd ösztönös mozdulattal keresztülnézett a

vezetőgyűrűkön. Felszerelte az orsót, gyakorlott ujjakkal vezette helyére a zsineget. Finom szerkezet volt, élvezettel próbálgatta a kar forgásának puhaságát, majd táskájából kiválasztott — csak úgy találmomra — egy régi jól bevált csalit, s beakasztotta a forgókapocs zárjába. Óvatosan lépett, közben a vizet figyelte, rést keresett a burjánzó vízínövényzeten, amelyiken át lábáig vontathatja a csalit. Egy helyen kettévált a sulyom zöld szegélye, a víz mély volt és csendes, itt biztosan van csuka, gondolta. Karját előrelelendítette, várta, hogy a horog rácsattanjon a vízre; bal kezével forgásba hozta a felkapókart, s érezte a fenék felett vontatott csali pergésének finom remegését. G. minden idegszála megfeszült, várta a hirtelen rávágást, figyelte a zsinór minden rezdülését, amit a horgászbót nyelében érzett. Dobott és újra dobott lassan vontatva a csalit, s amikor egy növényfolt mellé ejtette a horgot, biztos volt dolgában, érezte, jó helyre talált. Nem is lepődött meg, amikor eljutott botot markoló jobb kezéig a vad rántás, önkéntelenül hozzálátott a csuka fásasztásához, az pedig fejét rázva igyekezett megszabadulni a pofájába akadt horogtól. Élvezte ezt a kegyetlen játékot, ami csak neki volt játék, hogyta, hadd fusson ki a hal az orsót kerepeltetve. A csuka néhányszor kivetette magát a vízből, perdült egyet a levegőben, ő vigyázott, hogy a zsinór közben feszes maradjon, azután odahúzta lába elé az oldalára fordult halat. Óvatosan emelte meg a kopolytú alatt szorítva a síkos haltestet, s a hármas horgot kiakasztván pofájából — közben vigyázott, nehogy az éles fogak felvérezzék kezét, emlékezett még egy ilyen esetre — beleengedte a drótháló haltartóba. A csuka rögtön visszabillent úszóhelyezetébe, riadalmat keltve néhány kíváncsi kishal körében.

G. meglegedettséget érzett, tovább dobált, legyezőalakban átkutatta maga előtt a mélységet, s amikor a következő rávágást érezte, majd az újabb hal kényszerű szabadulási kísérleteit lenn a víztükör alatt, tudta, hogy sikerült elkapnia az ütemet. Rágyújtott egy cigaretára — nem sokat dohányzott, csak akkor kívánta, ha valamiért izgott volt —, nézte a sötétén harántolt halakat, amint mellúszóikat billegetve egyensúlyozzák a vízben testüket. Nem akart már soká horgászni, úgy emlékezett, tud egy táborhelyet a közelben, szeretne volna megkeresni: ott sátoroztak, amikor még nem volt meg a mellékág végén a szakítás; azóta kicserélődött sok minden. De azok a napok még élénken emlékezetében voltak. Azt is tudja, sok halat fogtak, aztán A. este valahonnét majonézt kerített hozzá...

Bedobta maga elé a körmére égett csonkot. Újra kézbe vette a botot: most egy vízbe dőlt fa moszattal borított ágai mellett próbálkozott — amikor a kapás után bevágott, tudta, nagy hal akadt horgára.

— Üristen, mekkora csuka! — mondta volna a fiú, de eszébe jutott, nem kötött a horog elé drótelőket, s tisztában volt vele, ez a hal nem lesz övé. Fékezte volna kirohanásait, jó lett volna megtartania magának; ilyen krokodilpofájút szeretett volna hálójába tenni már gyerekkora óta. Most itt lett volna az alkalom. Mikor a hal az ágak közé rohant, s a zsinór a súlytól és a horogtól megkönnyebbülve ellazult, olyan érzés lett rajta úrrá, mint amikor régen, az iskolában, ahogyan magatehetetlenül állt a félig megoldott képletekkel borított

tábla előtt, megszegyenítették. Hallani vélte az osztály gúnykacaját, szája keserű lett. Itt csak ő adhatott magának elégtelent...

G. kiemelte a vízből a haltartót, hagyta, hogy a két hal ruhájára csapja a vizet farkával, nem törődött vele. Kezébe akadt egy üres konzervdoboz — „májpástétom”, hirdették rajta az elmosódó betűk —, beletérdelt a ladikba, jobb kezével meregette a vizet, míg a fenékdieszka nem került egészen szárazra. Széles ívben hajította vízbe a rögtönzött szapulyt, nézte, amíg széteszlottak a nyomában keletkező vízgyűrűk. Eloldozta a láncot, betaszította magát a vízre. Megcélozta a szemközti oldalt, ahol a háromágú öreg fűzfa mellett egy beöblösődő részt mart a víz: most már pontosan emlékezett a táborhelyre. Amikor a füves tisztáson állt, a fűből szerteugráló szöcskék közé lódítva a ponyvát, azt is tudta már, hol állott sátruk. Megtalálta a kis homokos részt, most is szúrósan száraz fűszálak borították be. Leült az átmelegedő homokba, újra érezte a homokot, a szúrós fűszálakat maga alatt. Odahúzta izsákját; talán talál még teát a kulacsban. G. megrázta a palackot: valami kotyogott még az alján. Lassú, nagy kortyokkal nyelte a langyosra hűlt teát. Akkor is teát ittak a hal után, leöblítve a majonéz és a sós sült hal édeskés-csipős ízét. Fújt a szél, vitte mindenhová a homokot, két marokkal szórta, bőrükön is érezték a piciny tűszúrásokat.

— Akarod? — kérdezte akkor A.

— Igen — mondta a fiú. — Akarom.

Fújt a szél, mégis meleg volt; édesen, fájón szorító meleg, nehéz volt a sátorban, érezték foguk alatt a homokot, szinte hallották ropogását, ahogy őrlődött, minden szűk volt, szűk a sátor, a világ, majd egészen kitágult. Aztán a tűz mellett halat ettek.

— Visszamegyek a záráshoz — mondta most G., mintha ez érdekelné a szöcskéket s a közeli ágról figyelő tengelicét, aki innen űzte késő délutáni rovarvadászatát.

G. folyásirányban nem evezett, hagyta magát vitetni a lassú áramlással. Bakancsának sarkával lepöccintett egy kátrányos szilánkot a ladik pereméről; a víz lassan megfordította: ő nézte, hogyan hagyja el a nála jóval nehezebb csónakot. Arra gondolt, le kéne ugratnia a záráson, le, egész a csónakkikötőig. Eszébe jutott, A. bizonyára ott várja már, s evezni kezdett. Az ág — ott, ahol ellaposodik a part — kanyarodott, s amikor az utolsó evezőcsapás lendülete túljuttatta a hajlaton, feltűnt a zárás. A köves-agyagos fenék felett zuhogva tört át a víz, rohanva vitt mindent, bele a folyóba, itt nem lehetett kísérletezni; a fiú tudta ezt. Látta az árkot — kissé jobboldalt —, ahol mélyebb és gyorsabb volt az ár, érezte, azt a helyet kell eltalálnia a ladik orrával: akkor átjut. Összeszorította száját. Látta, a halászok reggel figyelmeztették, lenn a zárás alatt fatörzsek húzódnak a víz felszíne alatt. Észrevette a helyet, felpúposodott ott a folyó, ahogyan átbukott a leszorított törzsek felett.

— Ha alászorít, akkor baj van. Nem szabad, hogy alászorítson — mondta G. Nagyszerűen úszott, egy időben versenyszerűen is foglalkozott úszással, de nem látszott valószínűnek, hogy innen ki tudjon jutni, ha egyszer felborul alatta a ladik.

— Nem szabad hagynom, hogy alányomjon — mondta megint, azután hirtelen — maga sem adott karjának parancsot — elfordította a ladik orrát, s felszaladt a part homokjára. Semmit nem szólt. Nagyon fáradt volt. Azután gyengének érezte magát, mint akit súlyos, hosszan tartó betegség gyötört meg.

— Hát eljöttél? — kérdezte azután A.-tól.

— Igen. Itt vagyok — válaszolta A. Haja rövidre volt nyírva, könnyű kirándulóruha volt rajta.

— Könnyen idetaláltál? — kérdezte most a fiú.

— Igen. Idetaláltam. Még annak idején megjegyeztem magamnak az utat — mondta A.

— Akkor jó. Különben van vacsorára való hal. Elég jó fogás volt.

— Jól van.

A táborig azután nem beszéltek többet. Később — amikor már feljött a hold, s így fényénél lehetett horgászni, különösen most, hogy tiszta idő volt — G. felhozta a ladikból a csalikat. Kiültek a partra. G. elővette a horgászszerszámokat. Keze sokáig túrkált a bádogkanna vizében, hosszasan kutatta a megfelelő kishalat. Végül megtalálta a keresett nagyságú küszt, óvatosan, nehogy megnyomja, hátuszonya alá illesztette a horog hegyét, picit a pikkely alá nyúlt vele, s áttűzte a kishal gerince alatt. Nézte egy ideig vergődését, egy kicsit úsztatta, majd amikor látta, hogy élénk, bevetette a horgot.

— Sehogyan sem megy? — kérdezte halkán A.

— Nem. Sehogy sem, akárhogy is szeretném — mondta G.

— Biztosan szeretnéd? — kérdezte A.

— Nem tudom. Azt hiszem — felelte a fiú. — Meg kéne újra próbálni, de nem megy.

— De hát mi a baj?

— Ezt nem tudom megmondani — mondta G. — Egyszerűen nem megy már. Azt hiszem, elég volt. Az egészből.

— Akkor én most elmegyek — mondta A.

Felállt, két kezével lesimitotta szoknyáját. G. nem nézett hátra. Valami megszűnt benne, s újfajta üresség töltötte ki egész lényét, meg nem szokott érzés uralkodott el rajta. Aztán mégiscsak visszaneézett. A. akkorra már eltűnt: arrafelé vezetett egy kitaposott dűlő, épp a falu felé vitt.

— Én is visszamegyek — mondta G. a folyónak, azután csónakba szállt. Rögtön megmarkolta az evezőt, amint ellökte a ladikot kikötőhelyéről. Egyenletes ütemben evezett, csak a kanyarnál állt meg egy pillanatra, hogy kivegye a dobozt zsebéből, és cigarettára gyűjtson. A fellobbanó gyufa fénye néhány pillanatra elvakította, de azért érezte a csónak egyre gyorsuló mozgását, s a homályon keresztül látta maga előtt megcsillanni a záráson átbukó megtörött hullámokat. A szájában fémest ízt érzett. Inkább érezte, mint látta az árok torkát, arrafelé fordította a ladikot. Most már valósággal nyargalt a folyó hátán.

— Leugratok — jegyezte meg magának. Valahol kint a folyón elbődült egy hajókürt — ezt még lehetett hallani a víz egyre fokozódó zúgásán keresztül. G. arra gondolt, biztosan a tenger felé tart. Nem is olyan hosszú az út odáig. Nemsokára a tenger fogja ringatni testét.